Scenariusz 1 (szkoła podstawowa)

(Uwaga: scenariusz stanowi inspirację i może być dowolnie modyfikowany; wykorzystanie wszystkich materiałów może uniemożliwić przeprowadzenie zajęć w ciągu 45')

Temat**: Jak mieszkało się na Warmii i w Prusach w okresie renesansu i baroku.**

Cel lekcji:
Zapoznanie uczniów z życiem codziennym ludności Warmii i Prus w okresie renesansu i baroku

„NaCoBeZu" (na co będę zwracać uwagę); oczekuję, że po zajęciach uczeń:

- Scharakteryzuje, jak wyglądało życie codzienne mieszkańców Warmii i Prus;
- Wyjaśni, jakie było znaczenie Albertyny i szkoły muzycznej w Świętej Lipce dla tutejszej społeczności;
- Rozważy rolę Królewca w działalności handlowej regionu

Kluczowe pytanie: Czy życie na Warmii i w Prusach w okresie renesansu i baroku różniło się od życia w pozostałych częściach Europy?

Metody:
Praca z materiałem filmowym, tekstem źródłowym; pogadanka, elementy wykładu i dyskusji, technika niedokończonych zdań, zabawa edukacyjna learning apps;

Formy: indywidualna, zbiorowa

Środki dydaktyczne, m.in.; fragment filmu *Codzienność życia w epokach renesansu i baroku na Warmii i Mazurach;* teksty pisane; zabawa edukacyjna learning apps:

Odniesienie do podstawy programowej: IX. „Złoty wiek" w Polsce na tle europejskim; XI. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII w.

Realizacja kompetencji kluczowych:
1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
4. Kompetencje cyfrowe;

5. Kompetencje osobiste, społeczne w zakresie umiejętności uczenia się;

Przebieg zajęć:

1. Część porządkowo-organizacyjna
2. Rekapitulacja wtórna: nauczyciel kieruje pytania do uczniów, odpowiadają ochotnicy lub uczniowie wyznaczeni, np. przypominamy pojęcia związane z kulturą renesansu i baroku w Polsce; nauczyciel zadaje klasie pytania, np. Jakie były główne idee renesansu, a jakie baroku? Jakich znasz wybitnych przedstawicieli tych epok w Polsce i w Europie? Jaki wpływ na szerzenie nowych idei miał wynaleziony druk i reformacja?

3. Część zasadnicza

W pierwszej części zajęć nauczyciel prowadzi pogadankę z uczniami informując ich m.in. o tym, że mieszkańcy Prus Książęcych i Warmii, podobnie jak inni mieszkańcy Europy, dążyli w odrodzeniu do poszerzenia swojej wiedzy. Protestanci postulowali o wprowadzenie języków narodowych do nauki. W 1544 r. powstał uniwersytet w Królewcu – Albertyna założona przez Albrechta Hohenzollerna. Miano tu nauczać m.in. języków (greki, łaciny, hebrajskiego) a także teologii, prawa i medycyny. Studiowało w Królewcu także wielu studentów z ziem polskich, wśród nich np. Jan Kochanowski.

Następnie nauczyciel odtwarza fragment (lub całość) filmu *Codzienność życia w epokach renesansu i baroku na Warmii i Mazurach.* Poleca uczniom podczas oglądania zwrócić uwagę na następujące zagadnienia, które rozdaje zapisane na kartkach:

- Jakie eksponaty możemy zobaczyć w regionalnych muzeach, które obrazują nam życie codzienne na Warmii i w Prusach Książęcych?
- O czym świadczyło ubranie?
- Czym zajmowali się dawni mieszkańcy Warmii i Prus?
- Czy ludzie tu żyjący byli religijni; czy wierzyli w przesądy i zabobony?

Po obejrzeniu filmu uczniowie odpowiadają na pytania, nauczyciel w razie konieczności koryguje i uzupełnia wypowiedzi. Opowiada także o wierzeniach ludności tych ziem w różne przesądy, które często były przyniesione tu przez osadników, m.in. z Mazowsza, Pomorza, czy Saksonii. Tutejsi mieszkańcy wierzyli w magiczną moc wody spod młyńskiego koła, wyjątkowe działanie specjalnych maści (m.in. składających się z czosnku, nagietka, kopru, sadła oraz świńskiego i wróblego łajna), mandragory, odwrotnie zaplecionego bata, palenia włosów, zakopywania na granicach wsi i pod progami czarodziejskich garnków glinianych. Wróżyli z sita, klucza włożonego do Ewangelii lub z kładzionych na ogniu kamieni. Te, w 1613 r. w Niedźwieckich (dziś powiat Olecko) wskazały na osobę, która stała się posiadaczem ukradzionej sukiennej czapki. Za

magiczne przedmioty uważano lustra i kryształy oraz stryczki z szubienicy, palce i dłonie wisielców. Co może dziś ogromnie zadziwiać, wierzono, że pozytywny wpływ na produkcję oraz sprzedaż piwa miały ludzkie kości lub całe czaszki, umieszczane w miejscach produkcji napoju. Znamy informacje o 359 procesach w Prusach Książęcych, w których sądzono 511 osób. Można przyjąć, iż wyroki śmierci zasądzono dla co trzeciego oskarżonego w procesach o czary w Prusach – pierwszy znany proces przeprowadzono w 1534 r., ostatni – w 1788 r. Z kolei na Warmii ostatni proces o czary miał miejsce w Reszlu jeszcze w 1811 r. Domniemaną wiedźmą była Barbara Zdunk i to była najprawdopodobniej ostatnia w Europie osoba spalona na stosie. Wcześniej, z litości, miała być jednak przez kata uduszona.

Nauczyciel informuje uczniów, że walce z zabobonami i przesądami zawsze pomagała nauka i oświata. Uczniowie dostają tekst dotyczący szkoły muzycznej działającej w Świętej Lipce. Ich zadaniem jest odpowiedzieć na pytania.

Materiał 1

Pytania:

- Dlaczego właśnie w Świętej Lipce powstała szkoła muzyczna?
- Jakie trzeba było spełnić kryteria, aby dostać się do szkoły? Kim najczęściej zostawali jej absolwenci?
- Jakie instrumenty posiadała szkoła w XVIII wieku?
- Czy nauka była płatna? Jak długo trwała? Kto uczył w szkole i jakie zagadnienia poruszano?

O ile szkoły parafialne wiejskie i miejskie podporządkowane były księżom, o tyle gimnazja prowadzili na Warmii jezuici. Utworzyli oni dzięki poparciu biskupów warmińskich gimnazja w Braniewie i Reszlu. Istniała też szkoła muzyczna w Świętej Lipce od 1721 r., również prowadzona przez jezuitów. Do śpiewu przykładano wielką wagę. W Świętej Lipce, dokąd przybywali pielgrzymi nabożeństwa nie mogły obejść się bez śpiewu i muzyki. Chór chłopięcy i kapela szkolna uświetniały nabożeństwa kościelne. Szkoła kształciła głównie organistów dla parafii. Kandydaci musieli umieć czytać i pisać oraz mieć zdolności muzyczne. Przedstawiali też opinię proboszcza oraz list rekomendujący od parafialnego organisty. Nie było ich w szkole wielu. Każdego roku zapisywało się od 8 do 12 studentów, nauka zaś trwała od 4 do 6 lat i była bezpłatna. W szkole uczyło dwóch nauczycieli. Program nauki był sprowadzony do gry na różnych instrumentach, nauki śpiewu; prowadzono zajęcia z zakresu kompozycji i teorii muzyki. Szkoła pod koniec XVIII wieku posiadała sześć skrzypiec, cztery oboje, dwa rożki angielskie, osiem waltorni, dwa bębny, sześć trąb i jeden fagot.
Źródło: Stanisław Achremczyk, *Warmia*, Olsztyn 2011.

Po omówieniu tekstu nauczyciel przekazuje kolejny materiał, dotyczący handlu i rzemiosła w regionie.

Materiał 2
Pytania:

- Jakie towary przechodziły przez port w Królewcu?
- Wymień rzemieślników prowadzących zakłady w miastach regionu i na podstawie wiedzy własnej wyjaśnij, czym się zajmowali.

Największym miastem pruskim w czasach nowożytnych był Królewiec. Miasta mazurskie były nieduże i często miały charakter bardziej rolniczy. Podobnie sytuacja wyglądała na Warmii, która jednak mogła poszczycić się Braniewem. Dzięki dogodnemu położeniu nad Zalewem Wiślanym miasto to prowadziło dalekosiężną wymianę handlową. Większość dóbr wytwarzanych w Prusach Książęcych eksportowano przez port w Królewcu. Pregołą i Niemnem spławiano towary z Polski i Litwy, głównie zboże, drewno, len, konopie i wosk. Z Zachodniej Europy sprowadzano wino, korzenie, cukier, wapno, szkło i sól.
W XVIII wieku zaczęły pojawiać się duże manufaktury, stopniowo przekształcające się w pierwsze fabryki. W Suszu powstała fabryka tabaki. Jednak w małych mazurskich miastach normę stanowiły niewielkie zakłady rzemieślnicze. W Ostródzie najlepiej powodziło się krawcom i sukiennikom. W innych miastach najwięcej było szewców, kołodziejów, kowali i czasami kapeluszników.
Źródło: *Dziedzictwo ziem pruskich. Dzieje i kultura Warmii i Mazur*. *Podręcznik dla młodzieży*, Olsztyn 2012.

Nauczyciel uzupełnia odpowiedzi uczniów, następnie wraca do pytania kluczowego i wspólnie z uczniami próbuje porównać życie na Warmii i w Prusach Książęcych z życiem prowadzonym przez ludzi zamieszkujących ziemie polskie czy Zachodniej Europy; bierze pod uwagę np. zajęcia ludności, wierzenia, ubiór, szkolnictwo.

4. Rekapitulacja pierwotna: technika niedokończonych zdań i zabawy edukacyjne

- Na dzisiejszej lekcji dowiedziałam/łem się, że…
- Zaskoczyło mnie, że...
- Chętnie dowiem się więcej na temat…
- Najciekawsze były informacje o …

Gry learning apps:
https://learningapps.org/display?v=p6d2e8ojk21

https://learningapps.org/display?v=pqdj48dkc20